

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด Legal measures to protect whistleblowers in drug cases

สิทธิพร ชันธุ์พระแสง¹, อัครกร ไชยพงษ์²

Sitthiporn Khunprasang¹, Akkakorn Chaiyapong²

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล 65052538103@student.sru.ac.th

² อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล Akkakorn1965@windowslive.com

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหาการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด (2) วิเคราะห์ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด และ (3) เสนอแนวทางในการกำหนดมาตรการ กฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบพรรณนาความ ผลการศึกษา พบว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด ไม่ได้รับรองมาตรการกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสคดียาเสพติด และไม่อาจ นำเอาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาใช้กับกรณีผู้แจ้งเบาะแสได้ เนื่องจากกฎหมายไม่เปิดช่อง ซึ่งแตกต่างไปจากกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของสหราชอาณาจักร คือ พระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสาร ประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ที่ได้ให้ความคุ้มครองให้กับผู้แจ้งเบาะแสโดยเฉพาะ และกฎหมายยังได้กำหนดเงินรางวัล ให้แก่บุคคลที่ช่วยในการค้นพบหรือจับผิดการกระทำความผิดนั้นอีกด้วย อันสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงยุติธรรม ของประเทศไทย ที่มีนโยบายให้รางวัลนำจับแก่ผู้แจ้งเบาะแสในอัตราร้อยละ 5 จากมูลค่าของการยึดทรัพย์สินในครั้งนั้น ผู้ศึกษาจึงเกิดข้อเสนอแนะ ดังนี้ ก) ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายยาเสพติด ภาค 1 ว่าด้วยการป้องกันปราบปราม และควบคุมยาเสพติด โดยเพิ่มเติมหมวดว่าด้วยการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติดขึ้นเป็นการเฉพาะ ข) ควรรับรองมาตรการกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส โดยนำเอามาตรการการคุ้มครองพยานในคดีอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม และ ค) ควรรับรองสิทธิการได้รับเงินรางวัลจากการแจ้งเบาะแสคดียาเสพติด

คำสำคัญ : ผู้แจ้งเบาะแส, การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส, คดียาเสพติด

ABSTRACT

The study aims to study (1) the problem of protecting whistleblowers in drug cases, (2) analyzing legal measures regarding the protection of whistleblowers in drug cases, and (3) proposing guidelines for determining legal measures. To protect whistleblowers in drug cases Using qualitative research methods in a descriptive form. The research findings were as follows: Drug Code No legal measures have been adopted to protect whistleblowers in drug cases. and the Witness Protection Act in Criminal Cases 2003 cannot be applied to the case of a whistleblower. Because the law does not allow. Unlike the Whistleblower Protection Act of the United Kingdom, Public Interest Disclosure Act 1998 provides specific protection for whistleblowers. And the law also stipulates a reward for the person who helps in discovering or catching the offense. which is in line with the policy of the Ministry

of Justice of Thailand which has a policy of providing a reward for the arrest of whistleblowers at the rate of 5 percent from the value of the property seized at that time. The researcher therefore came up with the following recommendations: a) The Narcotics Code, Part 1, should be amended regarding the prevention, suppression and control of drugs. By adding a specific section on the protection of whistleblowers of drug crimes. b) Legal measures should be adopted to protect whistleblowers. By adopting measures to protect witnesses in criminal cases come into force mutatis mutandis and c) the right to receive a reward for reporting information on drug cases should be guaranteed.

Keywords : Whistleblower, Protection of whistleblowers, Drug cases

บทนำ

สภาพการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย ต้องยอมรับว่าเป็นปัญหาที่ภาครัฐและภาคสังคมต้องเผชิญหน้าอยู่จวบจนปัจจุบัน และนับวันก็ปรากฏแนวโน้มการทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ข้อกล่าวอ้างนี้ถูกยืนยันขึ้นโดยสถิติยาเสพติดปริมาณนับแสนคดี ในช่วงปี พ.ศ. 2561 - 2564 ที่ผ่านมา

สถิติคดียาเสพติด ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2564	
ปี พ.ศ.	ปริมาณคดี
2561	219,709
2562	183,534
2563	143,875
2564	136,718

ปัญหายาเสพติดดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง กล่าวคือ ต่อตัวผู้เสพ สภาพครอบครัว สภาพสังคม และรวมไปถึงคุณภาพด้านทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติด้วย จากเหตุเช่นนี้ปัญหายาเสพติดจึงเป็นปัจจัยกีดกร่อนและบ่อนทำลายชาติอย่างแท้จริง ด้วยพิษสงของภัยยาเสพติดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐจะต้องสร้างกลไกเครื่องมือในการเข้ามาหยุดยั้ง ปราบปราม และควบคุมปัญหายาเสพติดให้อยู่ในวงจำกัดและแคบลง จนกระทั่งถูกขจัดอย่างหมดสิ้นไป โดยเครื่องมือสำคัญต่อการป้องปรามอาชญากรรมยาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น คือ “ประมวลกฎหมายยาเสพติด”

ประมวลกฎหมายยาเสพติด กำหนดหลักการไว้อย่างหนักแน่นเกี่ยวกับการต่อสู้กับอาชญากรรม ยาเสพติด โดยสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มการดำเนินการ ได้แก่ กลุ่มการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด และกลุ่มการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ในมิติของการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้ ประมวลกฎหมายยาเสพติดได้ชี้้นำให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพันธกิจดังกล่าวอย่างมีนัยยะสำคัญ ดังที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มาตรา 3 ความว่า “นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด อย่างน้อยต้องมีในเรื่องดังต่อไปนี้... (3) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติด ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคม การประกอบอาชีพ การศึกษาและการสงเคราะห์อื่นๆ” ฉะนั้น การป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ภายใต้เจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงมิใช่การดำเนินการแต่ฝ่ายรัฐเพียงลำพังแต่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและสังคมอยู่ด้วย

อย่างไรก็ดี แม้ประมวลกฎหมายยาเสพติด จะได้กำหนดเจตนารมณ์ซึ่งนำไปให้ภาครัฐส่งเสริมการสร้าง การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนสังคมเข้ามา มีบทบาทในการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ไว้ในเชิงนโยบายขึ้นแล้วก็ตาม แต่กระนั้นในมิติของการสร้างมาตรการทางกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม เด่นชัด กลับมิได้ ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับนี้ ในทางกลับกัน กระทรวง ยุติธรรม ได้กำหนดนโยบายในการ สร้างช่องทางการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) เกี่ยวกับอาชญากรรม ยาเสพติดขึ้น กล่าวคือ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2566 ที่ผ่านมา นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ นายวิชัย ไชยมงคล เลขาธิการ ป.ป.ส. ได้แถลงนโยบายที่จะนำเอาระบบการแจ้งเบาะแทยาเสพติดแบบไม่เปิดเผยตัวตน (Blockchain System) มาบังคับใช้ ในการป้องกันปราบปราม อาชญากรรมยาเสพติด พร้อมกับการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลนำจับในอัตราร้อยละ 5 จากมูลค่า ของการยึดทรัพย์สินในครั้งนั้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคสังคม ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในลักษณะหนึ่ง ที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

ในส่วนของสาเหตุที่นำมาสู่การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ สืบเนื่องจากว่าที่ผ่านมาไม่ปรากฏค่านิยม จากภาคสังคมชุมชนในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) อาชญากรรมยาเสพติดกับเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ ด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ต้องเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส ใครจึงกลัวว่าจะได้รับอันตราย (ไม่มีมาตรการคุ้มครองผู้แจ้ง เบาะแสในคดียาเสพติด) และการสร้างแรงจูงใจด้วยเงินสินบนนำจับยังไม่เหมาะสม ถึงแม้ว่า ณ ปัจจุบัน ประเทศไทย จะได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ไว้แล้วก็ตาม แต่ด้วยที่กฎหมายฉบับนี้ จะนำมาใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อผู้นั้น อยู่ในฐานะ “พยาน” ในคดีอาญาแล้วเท่านั้น แต่กรณีของผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) อาชญากรรมยาเสพติดนี้ ยังคงเป็นบุคคลไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นพยานในคดีอาญาแต่อย่างใด ประกอบกับ ผู้นั้นไม่มีเจตนาเปิดเผยตัวตนแต่มีความประสงค์เพียงการมีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด กล่าวคือ เป็นเพียงผู้ที่ชี้ช่องซึ่งนำมีการก่ออาชญากรรมยาเสพติดเกิดขึ้นเพียงเท่านั้น ดังนั้น ผู้แจ้งเบาะแสจึงไม่อยู่ในบังคับ ความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญาดังที่กล่าว จากสาเหตุปัจจัยเหล่านี้ จึงนำไปสู่การด้อยประสิทธิภาพ ของการให้ภาคสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ซึ่งภายใต้งานวิจัยของรองศาสตราจารย์ ดร. อัครกร ไชยพงษ์ เรื่อง “มาตรการความร่วมมือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันภัยยาเสพติด กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ได้มีข้อเสนอแนะของงานวิจัยในลักษณะส่งเสริมให้ภาคชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ยาเสพติดไว้อีกเช่นเดียวกัน ดังนี้ การแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) เกี่ยวกับอาชญากรรมยาเสพติด จึงนับว่าเป็นมาตรการทางตรงที่จะทำให้ภาคสังคมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดได้อย่างกว้างขวาง ในลักษณะการร่วมเป็นหูเป็นตาจากทุกคนในสังคม

จากเหตุที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด ยังมีได้สร้างมาตรการทางกฎหมายต่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส และรายละเอียดเกี่ยวกับการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) อาชญากรรมยาเสพติดไว้เอง ผู้ศึกษา จึงนำมากำหนด เป็นหัวข้อการศึกษาในชื่อเรื่องมาตรการทางกฎหมายเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการป้องกันอาชญากรรมยาเสพติด โดยจะนำเอากรณีมาตรการทางกฎหมายเพื่อการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) อาชญากรรมยาเสพติดมาเป็นประเด็น การศึกษาสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เบาะแสในคดียาเสพติด
3. เพื่อได้มาซึ่งแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด

สมมติฐานการวิจัย

จากเหตุที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด ยังมิได้สร้างมาตรการทางกฎหมายต่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียดเกี่ยวกับการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแสรายละเอียด) อาชญากรรมยาเสพติดไว้ ส่งผลทำให้ไม่ปรากฏค่านิยมจากภาคสังคมชุมชนในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแสรายละเอียด) อาชญากรรมยาเสพติดกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ ด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ต้องเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียด เกรงกลัวว่าจะได้รับภัยอันตราย (ไม่มีมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียดในคดียาเสพติด) และการสร้างแรงจูงใจด้วยเงินสินบนนำจับยังไม่เหมาะสม ผู้ศึกษาจึงมีสมมติฐานจากการศึกษาขึ้นว่า สมควรทำการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายยาเสพติด ให้มีบทบัญญัติทางกฎหมายว่าด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแสรายละเอียด) การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียด และการให้สินบนแก่ประชาชนผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียดเพื่อการปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดขึ้นเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นในสร้างแรงจูงใจแก่ประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษารัชนีนี้ กำหนดประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียดในคดียาเสพติด ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขป้องกันอาชญากรรมยาเสพติด การศึกษาและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแสรายละเอียด) ในอาชญากรรมยาเสพติด ทั้งนี้ เพื่อได้มาซึ่งแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียดในคดียาเสพติด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษารัชนีนี้ ดำเนินการศึกษาดัชนีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ (Documentary Research) ทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยเฉพาะการศึกษาข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ ตลอดจนไปถึงข้อมูลสืบค้นอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเรียงความเป็นบทการศึกษาจำนวน 5 บทการศึกษา ได้แก่ บทที่ 1 ว่าด้วยความเป็นมาและสภาพแห่งปัญหา บทที่ 2 ว่าด้วยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา บทที่ 3 ว่าด้วยการศึกษามาตรการทางกฎหมายจากกฎหมายภายในของประเทศไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา บทที่ 4 ว่าด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นอันได้มาจากการศึกษา โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบทที่ 5 ว่าด้วยข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาลำดับ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสรายละเอียดในคดียาเสพติด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความหมายของการแจ้งเบาะแสรายละเอียด

การแจ้งเบาะแสรายละเอียด (Whistleblowing) โดยทั่วไปจะหมายถึงการกระทำการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำ ความผิด หรืออาชญากรรมจากบุคคลที่รู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด โดยการแจ้งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่สามารถจะดำเนินการให้เกิดการแก้ไขได้ ซึ่งคำว่า “Whistleblower” โดยความหมายตามศัพท์ แปลว่า ผู้เป่านกหวีด นั่นคือ

การทำเสียงดังขึ้นเพื่อเป็นสัญญาณ หรือรหัสในการเตือนให้ผู้อื่นได้ยินหรือทราบเรื่องราวที่ไม่ชอบมาพากล ดังนี้ การเป่านกหวีดหรือปัจจุบัน คือการแจ้งเบาะแส จึงเป็นกลไกสำคัญในการลดปัญหาการประพฤติมิชอบและการเรียกรับสินบน โดยจะเป็นเครื่องมือในแง่ของการปราม (Deterrence) ยับยั้งไม่ให้เกิดในขั้นต้น ทั้งนี้ ในเวลาต่อมาได้มีการอธิบายความหมายของ “การแจ้งเบาะแส” ในหลากหลายมิติ ดังตัวอย่างเช่น พันจ่าเอกหญิง จันทรเพ็ญ เพ็ญวงษ์ และคณะ อธิบายชี้ว่า ผู้แจ้งเบาะแส หรือผู้ให้ข้อมูล (Whistle blowers) หมายถึง บุคคลผู้ให้ข้อมูลซึ่งสามารถนำไปเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีในกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมาย ระเบียบการใช้เงินที่ไม่ถูกต้อง การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือการกระทำซึ่งเป็นภัยต่อสุขภาพและความปลอดภัยของสังคม หรือรัฐสภาเครือรัฐออสเตรเลีย (Parliament of Commonwealth Australia) อธิบายถึงผู้แจ้งเบาะแสไว้ กล่าวคือ ผู้แจ้งเบาะแสเป็นการกระทำของบุคคลที่เชื่อว่าประโยชน์สาธารณะอยู่เหนือประโยชน์ขององค์กร บุคคลจะต้องเปิดเผยข้อมูลแก่สาธารณะ หากพบว่าองค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริต การกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมาย ฉ้อฉล หลอกลวง รวมถึงการกระทำอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อสาธารณะ เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า ระหว่างความหมายของ “พยาน” กับ “ผู้แจ้งเบาะแส” คือ คำว่า “พยาน” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2565 บัญญัติว่า “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษและหลบหนี” จากนิยามศัพท์ของ “พยาน” พยานจึงเป็นบุคคลที่สมัครใจจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงในทางคดีอาญาต่อเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ได้แก่ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ทำให้พยานจึงเป็นผู้ที่เปิดเผยตัวตนและอยู่ในเป็นฐานะพยานในคดีอาญาอย่างเป็นทางการ

กล่าวสรุปได้ว่า ความหมายของ “ผู้แจ้งเบาะแส” ต่างกับคำว่า “พยาน” กล่าวคือ ผู้แจ้งเบาะแส หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นผู้ร้องเรียน หรือผู้ชี้ข้อกล่าวหาความผิดให้หน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยอาจจะแสดงหรือไม่แสดงตัวตนต่อหน่วยงาน หรือสาธารณะให้รับรู้ก็ได้ และผู้แจ้งเบาะแส ก็อาจแสดงบทบาทเป็นพยานในคดีอาญาหรือไม่ก็ได้เช่นกัน โดยผู้แจ้งเบาะแสมักจะเป็นบุคคลภายในองค์กร หรือบุคคลภายนอกในฐานะประชาชนก็ได้ ถัดมาสำหรับพยานนั้น หมายถึง ผู้มาให้ข้อเท็จจริงต่อหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในคดีอาญา ซึ่งอาจไม่ใช่บุคคลคนเดียวกับผู้แจ้งเบาะแส แต่เป็นผู้ที่ถูกกล่าวถึง หรือผู้รู้ข้อเท็จจริงในคดีนั้นๆ ในฐานะพยานที่ยอมเปิดเผยตนต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น

2) พัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส

กรณีสหราชอาณาจักร เริ่มนำบทบัญญัติที่ให้ประชาชนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาผู้ทราบเบาะแส มีสิทธิเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีแทนรัฐบาล (Qui Tam) โดยนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องในยุคเริ่มต้น มีหลักการพื้นฐานในการให้รางวัล (เงินสินบน) แก่บุคคลที่ช่วยในการค้นพบ หรือจับผิดการกระทำความผิดนั้นได้ โดยวิธีการแบ่งเงินรางวัลมาจากเงินที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระให้แก่รัฐ เพื่อมอบให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสในครั้งนั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ก็ยังใช้เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายที่ว่าด้วยการแจ้งเบาะแสในหลายประเทศมาจนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรกของการใช้กฎหมายที่ว่าด้วยการแจ้งเบาะแส จะนำมาใช้กับการแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ซึ่งมักจะเกี่ยวพันกับความผิดที่เกี่ยวกับการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐมาก่อน ถัดจากนั้น ในภายหลังหลักการเดียวกันนี้จึงได้ถูกนำมาใช้กับการกระทำความผิดอาญาในลักษณะอื่นต่อมา ซึ่งรวมถึงการปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดด้วย

กรณีสหรัฐอเมริกา ปราบกฏหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส “whistleblower” มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) โดยยกร่างขึ้นมาครั้งแรกเพื่อให้เป็นบทความคุ้มครองส่วนหนึ่งของกฎหมาย The Civil Service Reform Act of 1978 (รัฐบัญญัติปฏิรูปเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายพลเรือน) ซึ่งในเวลาต่อมาได้แก้ไขปรับปรุงเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสเป็นการเฉพาะ มีชื่อเรียกว่า “The Whistleblower Protection Act 1989” (Public Law 101-12) (รัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส) มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1989 กฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญ กล่าวคือ เป็นการบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Federal employees) หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่รัฐบาล โดยเรียกผู้ให้ข้อมูลข่าวสารนั้นว่า “ผู้แจ้งเบาะแส” สำหรับความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของกฎหมายฉบับนี้ จะเป็นคนละกรณีกับการคุ้มครองพยาน ต่อมาในปี ค.ศ. 1994 ได้ปรากฏการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับนี้อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อขยายการคุ้มครองไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านสาธารณสุขด้วย และล่าสุดได้ปรากฏการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย The Whistleblower Protection Act 1989 อีกครั้งใน ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) ในชื่อกฎหมาย “Whistleblower Protection Enhancement Act of 2012” หรือรัฐบัญญัติว่าด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ค.ศ. 2012 ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการขยายประเภทความผิดที่สามารถรายงานและให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสได้เพิ่มขึ้น ตามกระแสอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในสหรัฐอเมริกา เช่น การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของสิ่งที่เป็นข้อมูลลับ การรายงานต่อผู้ตรวจการทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับใด ๆ หรือการจัดการที่ผิดพลาด การใช้จ่ายงบประมาณอย่างสิ้นเปลือง การใช้อำนาจโดยมิชอบ หรืออันตรายที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของประชาชน หรือการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอื่นใด เป็นต้น โดยการกำกับดูแลงานดังกล่าวนี้ ตกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ “ผู้ตรวจการสหพันธการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส” (Whistleblower Protection Ombudsman) อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐบัญญัติคุ้มครองการแจ้งเบาะแสของประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อจำกัดของความคุ้มครองเพียงเจ้าหน้าที่รัฐ หรือลูกจ้างของรัฐ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงประชาชนที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส

กรณีเครือรัฐออสเตรเลีย ปราบกฏหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลข่าวสารเช่นเดียวกัน โดยมีชื่อเรียกกฎหมายที่ พ้องกับของสหราชอาณาจักร (ประเทศอังกฤษ) คือ Public Interest Disclosure Act 2012 หรือพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) สำหรับการให้ความคุ้มครองนั้น จะให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส หรือเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และเพื่อให้มีกระบวนการสอบสวนในเรื่องนั้น ผู้แจ้งข้อมูลข่าวสารจะได้รับการคุ้มกันจากความรับผิดในกรณีต่างๆ ด้วย ได้แก่ ห้ามไม่ให้ดำเนินคดีหมิ่นประมาท คุ้มกันจากความผิด การเย้ยหยันทางแพ่ง คุ้มครองจากการถูกตอบโต้ และการเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส

ในบริบทของประเทศไทย กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งข้อมูลข่าวสารหรือผู้แจ้งเบาะแส ณ ปัจจุบันยังไม่ปรากฏกฎหมายความคุ้มครองเฉพาะ ซึ่งในที่นี้หมายความรวมถึงการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาชญากรรมด้วย คงมีเพียงการสร้างการคุ้มครองให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสตามกฎหมายอื่นๆ ในบางกรณีเท่านั้น เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 131 ซึ่งกำหนดมาตรการให้ความคุ้มครองข้าราชการผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปราบปรามการทุจริต แต่เป็นการให้ความคุ้มครองเฉพาะ “ข้าราชการ” ในประเด็นการทุจริตเพียงเท่านั้น มิได้หมายความรวมถึงประชาชน โดยกฎหมายกำหนดให้นำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาชญากรรมมาใช้บังคับโดยอนุโลม เป็นต้น นอกจากนี้ได้ปรากฏหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ นร 0206/ว31 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2552 มาตรา 15 (6)

กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ และมาตรา 16 (2) ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าส่วนราชการและผู้บริหารส่วนราชการในการคุ้มครองข้าราชการผู้ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมอย่างตรงไปตรงมา เป็นต้น

อนึ่ง จากข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าจะมีการอ้างอิงถึงกฎหมายคุ้มครองพยานอยู่อย่างมีนัยยะสำคัญ ด้วยเหตุนี้ “พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546” จึงเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงการคุ้มครองบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องในคดีอาญาในฐานะพยานในคดีอาญาเป็นการเฉพาะ แต่ก็มีอาจถือว่าเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งข้อมูลข่าวสารในคดีอาชญากรรม หรือคดีอาชญากรรม หรือคดีอาชญากรรมก็ได้

3) แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ถือกำเนิดขึ้นในระบบกฎหมายยุโรป เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นวัตถุประสงค์สำคัญ กล่าวคือ มุ่งที่จะควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก แนวคิดนี้มีรากฐานทางความคิดที่ว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะควบคุม และปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้ ถือว่าเป็นความล้มเหลวของรัฐ โดยประชาชนจะเป็นผู้คอยตรวจสอบและประเมินสภาพสังคมว่าความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมเริ่มสูญสิ้นหรือถดถอยไปหรือไม่ ซึ่งหากประสิทธิภาพในการควบคุมและป้องกันอาชญากรรมลดน้อยถอยลง ย่อมสะท้อนผลให้สังคมเกิดความไม่เชื่อถือนโยบายที่ของรัฐและในขณะเดียวกันก็จะกลายเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดกฎหมายไม่เคารพและเกรงกลัวต่อกฎหมายเพิ่มมากขึ้น ด้วยปัจจัยดังกล่าว แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมจึงกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญของกระบวนการทางอาญาของรัฐไปกับการสร้างหลักประกันต่อสังคมว่า รัฐจะควบคุม และปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายให้ได้ ดังนั้น เพื่อให้การบรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐจึงต้องสร้างกลไกในเชิงเข้มข้น เพื่อดำรงไว้ซึ่งประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น การค้นหาผู้กระทำความผิด การสืบสวนและการสอบสวนคดีอาญา การดำเนินคดี การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อการพิสูจน์ความผิดและบริสุทธิ์ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษ เป็นต้น

ภายใต้แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม การดำเนินการทางคดีอาญาจึงขยายผลต่อไปว่า หากรัฐมีความจำเป็นต้องก้าวล่วงเพื่อจำกัดสิทธิของประชาชน รัฐย่อมสามารถกระทำได้ ซึ่งในที่นี้หมายความว่ารวมถึงการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ โดยมีกลไกการควบคุมตรวจสอบการดำเนินการเหล่านี้จากองค์กรภายนอก เช่น ศาล เป็นต้น เพราะฉะนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (crime control) จึงให้ความสำคัญสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเป็นลำดับรอง แต่จะมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้ จากแนวคิดควบคุมอาชญากรรมที่กล่าว ปรากฏความเห็นของ “Sir Robert Peel” ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาของการตำรวจยุคใหม่” และเป็นผู้ก่อตั้งกรมตำรวจนครบาลแห่งมหานครลอนดอน (ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1859) โดยเขาได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมภายใต้ความรับผิดชอบของกรมตำรวจตามแนวคิดการควบคุมอาชญากรรมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มุ่งเน้นให้บุคลากรตำรวจตระหนักว่าการป้องกันอาชญากรรม คือ งานหลักของตำรวจและมีความสำคัญยิ่งกว่าการสืบสวนสอบสวน การจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิด จากทัศนะของ Reel ได้กลายเป็นพื้นฐานของการก่อกำเนิดแนวคิดทฤษฎีในการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) เพื่อป้องกันอาชญากรรมขึ้น โดยมียุทธวิธีหลักของตำรวจในการป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย นั่นคือการตรวจตราท้องที่ ซึ่งได้รับการขนานนามวิธีการเช่นนี้ว่าเป็นกระดูกสันหลังของงานตำรวจ สำหรับหลักใหญ่ใจความสำคัญของแนวคิดทฤษฎีนี้ พอสรุปได้ว่า การปรากฏตัวของตำรวจย่อมมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะความเกรงกลัวจากการจับกุม ฉะนั้น ตำรวจสายตรวจจึงต้องแต่งเครื่องแบบ และมียานพาหนะที่เฉพาะมีลักษณะเด่นชัด ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งอาชญากร นอกจากนั้น การตรวจตราท้องที่โดยสม่ำเสมอจะช่วยให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าตำรวจ ปรากฏตัวอยู่ทั่วไปทุกแห่งหน ด้วยเหตุนี้ ตามแนวทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย การปรากฏตัวของตำรวจ และการกระจายกำลังตำรวจให้ครอบคลุมทั่วทั้งชุมชน ย่อมจะช่วยป้องกัน

อาชญากรรม โดยลดช่องโอกาสสำหรับผู้ที่จะตั้งใจละเมิดกฎหมายได้ โดยการดำเนินดังกล่าวนี้มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดการควบคุมอาชญากรรมอย่างมีนัยยะสำคัญ

4) แนวคิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม

นับแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา การบริหารกระบวนการยุติธรรมได้เกิดคตินิยมกระแสใหม่ คือ เกิดการนำเอา นโยบายยุติธรรมเชิงทางเลือก (Alternative Dispute Resolutions Justice) มาบังคับใช้ควบคู่ไปพร้อมกับกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ (Formal Justice) หรืออาจเรียกว่าระหว่างกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Main Justice) กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งเน้นอย่างยิ่งต่อการเปิดโอกาสให้หลายภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมร่วมกัน ได้แก่ ฝ่ายผู้กระทำผิด ฝ่ายผู้เสียหาย ฝ่ายชุมชน/ประชาชน และฝ่ายรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปได้โดยอาศัยเวทีการเจรจาพูดคุย และแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและหรือสังคมอย่างได้สัดส่วน โดยไม่จำเป็นต้องนำมูลความผิดนั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก คือ การดำเนินคดีอันเป็นปัญหาที่นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “ปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ (Over Criminalization)” อย่างไม่จำเป็น

การอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกระบวนการยุติธรรม รองศาสตราจารย์ ดร. อัครกร ไชยพงษ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ยังคงเกิดความเข้าใจกันว่า หมายถึงกรณีของการที่กฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ ให้บุคคลเข้ามาดำรงบทบาทในกระบวนการยุติธรรม หรืออาจเกิดขึ้นจากการร้องขอของฝ่ายรัฐเพื่อให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของฝ่ายรัฐ ซึ่งอาจเรียกรวมกันได้ว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงทางเลือก” แต่สำหรับนัยทางวิชาการแล้ว คำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม” นี้ ต้องดำรงอยู่บนพื้นฐานความ “สมัครใจ” เป็นประการสำคัญ” ดังนั้น หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงมีฐานมาจากความสมัครใจของภาคประชาชนที่อยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในสังคมที่ตนมีส่วนได้เสียนั้น หลักการการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบนฐานความสมัครใจที่กล่าว “Yadav” ได้อธิบายขยายความถึงนัยความหมายของ คำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ในบริบทการแยกองค์ประกอบ ซึ่งอธิบายไว้ ดังนี้ “การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีการเข้าร่วมในประเด็นต่อไปนี้ คือ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนโครงการ (3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และ (4) การมีส่วนร่วมในการรับรองผลประโยชน์จากการดำเนินการนั้นๆ” นอกจากนั้น “Franklyn” ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจ และต้องครอบคลุมทัศนคติความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน อนึ่ง ภายใต้ทัศนะของ “William” ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จากการอธิบายความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามทัศนะของนักวิชาการทั้ง 3 ท่าน คือ “Yadav” “Franklyn” และ “William” จะเห็นได้ว่า น้ำหนักของ คำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” จะโน้มเอียงไปที่ “ความสมัครใจโดยเจตจำนงของประชาชน” หรือกล่าวได้ว่า “เป็นความสมัครใจโดยแท้” ที่จะอาสาเข้าร่วมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยไม่ต้องอาศัยการบัญญัติรับรองโดยกฎหมาย หรือกำหนดเป็นอำนาจหน้าที่ไว้แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมภายใต้ข้อคิดเห็นทางวิชาการ จึงไม่มุ่งเน้นไปถึงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตามบทบัญญัติ

บังคับแห่งกฎหมาย แต่จะมุ่งเน้นและให้คุณค่าไปที่การเปิดใจและให้โอกาสแก่ภาคประชาชน ที่จะอาสาเข้ามาร่วมปฏิบัติการทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับรัฐ บนพื้นฐานของการใช้และบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน

การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐนั้น “International Association for Public Participation” ได้จัดแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่หนึ่ง การให้ข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะถือเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ โดยวิธีการให้ข้อมูลข่าวสารนั้น อาจกระทำออกมาได้หลากหลายช่องทาง เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าวการติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

ระดับที่สอง การรับฟังความคิดเห็น กล่าวคือ ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

ระดับที่สาม การเกี่ยวข้อง กล่าวคือ ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน จะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ การประชุมพิจารณา การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

ระดับที่สี่ ความร่วมมือ กล่าวคือ ถือเป็นการให้กลุ่มประชาชน รวมไปถึงผู้แทนภาคสาธารณะ ได้มีส่วนร่วมในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

ระดับที่ห้า การเสริมอำนาจแก่ประชาชน กล่าวคือ ถือเป็นขั้นยกระดับและให้บทบาทแก่ภาคประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า สำหรับมิติของความร่วมมือของประชาชนต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมนั้น การให้ความร่วมมือในด้านข้อมูลข่าวสาร ถือว่ามีระดับความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยข้อมูลข่าวสารย่อมจะเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวตามวิสัยในสังคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นที่ยึดโยงกันแน่ว่าประชาชนในสังคมหรือชุมชนนั้น ย่อมจะต้องรับรู้และเข้าถึงความเคลื่อนไหวเหล่านั้นได้ตรงและรวดเร็วกว่าภาครัฐ ด้วยเหตุนี้ หากภาคประชาชน พยายามแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับภาครัฐเพื่อการป้องกันปัญหาทุจริตมากยิ่งขึ้นแล้ว ก็จะมีสัมฤทธิ์ผลได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้นเช่นกัน

1.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

1) แนวนโยบายโดยกระทรวงยุติธรรม

แนวนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขและจัดปัญหาอาชญาเสพติดของกระทรวงยุติธรรม ปรากฏอยู่ใน “ยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)” ในมิติของการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญาเสพติด ปรากฏว่ามีกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนแผนงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การป้องกันและปราบปรามอาชญาเสพติด กำหนดผลสัมฤทธิ์ของยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ สังคมมีภูมิคุ้มกัน ปลอดภัยจากอาชญาเสพติด ยุทธศาสตร์ที่ 3 การอำนวยความสะดวกยุติธรรม กำหนดผลสัมฤทธิ์ของยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ 1) ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และ 2) ประชาชนได้รับบริการงาน

ยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ แผนงานด้านการช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงความเป็นธรรม ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม (พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม) การคุ้มครองพยานในคดีอาญา เป็นต้น ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม กำหนดผลสัมฤทธิ์ของยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ 1) กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมีความทันสมัยสอดคล้องกับมาตรฐานสากล 2) การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ 3) ประชาชนมีการรับรู้กฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมาย และ 4) ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพิ่มขึ้น โดยมีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 4 ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ แผนงานพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริการ ได้แก่ โครงการยกระดับบริการประชาชนสู่ระบบบริการดิจิทัล โครงการพัฒนากระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ (NSWJ) โครงการพัฒนาฐานข้อมูลและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม

2) แนวนโยบายโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

แนวนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม ปรากฏการกำหนดนโยบายแบบเชิงรุกในการจัดปัญหาเสพติด นโยบายที่กล่าวนี้ ก็คือการสร้างช่องทางแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) เกี่ยวกับอาชญากรรมยาเสพติดขึ้น กล่าวคือ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2566 ที่ผ่านมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับเลขาธิการ ป.ป.ส. ได้แถลงนโยบายที่จะนำเอาระบบการแจ้งเบาะแทยาเสพติดแบบไม่เปิดเผยตัวตน (Blockchain System) มาบังคับใช้ในการป้องปรามอาชญากรรมยาเสพติด พร้อมกับการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลนำจับในอัตราร้อยละ 5 จากมูลค่าของการยึดทรัพย์สินในครั้งนั้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนสังคมในการป้องปรามอาชญากรรมยาเสพติดในลักษณะหนึ่งที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม สาเหตุที่นำมาสู่การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ สืบเนื่องจากว่าที่ผ่านมา ไม่ปรากฏค่านิยมจากภาคสังคมชุมชนในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) อาชญากรรมยาเสพติดกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ ด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ต้องเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส เกรงกลัวว่าจะได้รับอันตราย (ไม่มีมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด) และการสร้างแรงจูงใจด้วยเงินสินบนนำจับยังไม่เหมาะสม จึงเกิดการผลักดันนโยบายโดยกระทรวงยุติธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เปิดให้มีการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อลดความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ โดยการแจ้งเบาะแทยาเสพติด สามารถดำเนินการผ่าน 4 ช่องทาง ประกอบด้วย (1) บริการสายด่วน 1386 ผู้แจ้งเบาะแสสามารถโทรผ่านสายด่วน 1386 ได้ตลอด 24 ชั่วโมง (2) การแจ้งเบาะแสดด้วยตนเองได้ที่สำนักงาน ป.ป.ส. ส่วนกลาง/ ส่วนภูมิภาค (3) จัดทำเป็นหนังสือร้องเรียนถึงสำนักงาน ป.ป.ส. ส่วนกลาง/ ส่วนภูมิภาค และ (4) แจ้งผ่านเว็บไซต์ <https://1386.oncb.go.th> หรือ <https://www.oncb.go.th>

อนึ่ง ข้อมูลที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มุ่งหวังให้เกิดการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบด้วย รูปพรรณสัณฐานของผู้กระทำผิดให้ชัดเจน เช่น ส่วนสูง สีผิว รูปร่าง ทรงผม เป็นต้น รวมถึงลักษณะเด่นอื่น ๆ เช่น รอยสัก แผลเป็น ลิว ไฟ จัดฟัน ใสแว่น หัวเถิก หัวล้าน พิกัดส่วนใดของร่างกาย เป็นต้น ผู้กระทำผิดอาศัยอยู่กับใคร และมีพ่อแม่ญาติพี่น้องชื่ออะไร กรณีทราบแต่ชื่อเล่นผู้กระทำผิด ช่วงเวลาของการซื้อ-ขายยาเสพติด ช่วงเวลาเสพติดหรือจับกลุ่มมั่วสุม ช่วงเวลาขนถ่ายลำเลียงยาเสพติด พร้อมสถานที่ ราคาซื้อขายยาเสพติด แหล่งซื้อ จุดซุกซ่อนยาเสพติด (ถ้าทราบ) ยานพาหนะ และอาวุธปืนของผู้กระทำผิด (ถ้ามี) ข้อมูลพื้นที่หรือถิ่นที่อยู่ เช่น บ้านเลขที่ / ตึกอาคาร / ห้อง / ชั้น / ตรอก / ซอย / ถนน

มีข้อสังเกตว่า การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดดังกล่าวนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มิได้บังคับให้ต้องเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส โดยช่องทางที่เป็นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ คือ ช่องทางออนไลน์ โดยผ่านเว็บไซต์ <https://1386.oncb.go.th> หรือ <https://www.oncb.go.th> เป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผู้แจ้งเบาะแสผ่านระบบออนไลน์ จะได้รับ “หมายเลขร้องเรียน” ภายหลังจากแจ้งผ่านระบบแจ้งเบาะแสออนไลน์ไว้ด้วย ซึ่งหมายเลขร้องเรียนดังกล่าวนี้ จะสามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการติดตามความคืบหน้าเกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดตามประเด็นการแจ้งเบาะแสนั้นต่อไป กระบวนการดังกล่าวนี้ จึงนับว่าเป็นนวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระบวนการยุติธรรมที่ตอบสนองต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้แจ้งเบาะแสได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้ว ภายใต้นโยบายการแจ้งเบาะแสยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ยังได้สร้างแรงจูงใจในการให้สินบนรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสไว้อีกด้วย โดยกำหนดไว้ในสัดส่วนร้อยละ 5 จากมูลค่าของการยึดทรัพย์สินเกี่ยวกับยาเสพติดในครั้งนั้น สำหรับช่องทางในการรับเงินสินบนรางวัลนั้น มิได้กำหนดให้รับเป็นระบบเงินสดหรือโอนชำระเข้าบัญชีธนาคารของผู้แจ้งเบาะแสแต่อย่างใด เพราะนั่นจะทำให้เกิดการรับรู้ว่าคุณคือผู้แจ้งเบาะแส แต่ปรากฏว่าได้มีการนำวิธีการโอนเงินในรูปแบบคลิกโต ด้วยวิธีการลงโปรแกรมสมัครกระเป๋าคริปโตลงบนโทรศัพท์มือถือของผู้แจ้งเบาะแส เรียกชื่อโปรแกรมดังกล่าวว่า “exodus” โดย Download โปรแกรมสำหรับเก็บเหรียญตาม URL <https://www.exodus.com> เมื่อผู้แจ้งเบาะแสได้รับโอนเหรียญรางวัลจากการแจ้งเบาะแสจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้ว จะสามารถนำเหรียญรางวัลดังกล่าวนี้ไปแลกเปลี่ยนเป็นสกุลเงินบาทโดยโอนผ่านบัญชีธนาคารของผู้แจ้งเบาะแสได้โดยตรง โดยสามารถสมัครผ่านผู้ให้บริการซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัลในประเทศไทยหรือต่างประเทศได้อย่างสากล กล่าวสรุปได้ว่า แนวนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปราบปรามยาเสพติดของ ในปัจจุบันมีความทันสมัย แต่กระนั้นแล้ว กระบวนการดังกล่าวก็ยังอยู่ในรูปของนโยบาย มิได้มีการกำหนดไว้โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายยาเสพติดโดยตรงแต่อย่างใด

1.3 ผลการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองการแจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด

1) กฎหมายของประเทศไทย

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 โดยมาตรา 68 บัญญัติให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้าน ให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใดๆ และรัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทุนความให้ ข้อสังเกต บทบัญญัติความคุ้มครองสิทธิในการสร้างความเสมอภาคของบุคคลในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามลักษณะของมาตรา 68 นี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (มาตรา 67) และได้ปรากฏบัญญัติในทำนองเดียวกันนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับในเวลาต่อมา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวขึ้น เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการสร้างความคุ้มครองสิทธิและความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม กำหนดเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรม ตลอดถึงหลักเกณฑ์ในการออกแบบกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ทั้งนี้ คำว่า “การเข้าถึงความยุติธรรม” มีความหมายที่กว้าง กล่าวคือ ครอบคลุมทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งกระบวนการไกล่เกลี่ย และการประนีประนอมยอมความ รวมถึงตลอดจนการกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในมิติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาการสร้างเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองทั้งผู้เสียหาย

ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดี นอกจากนี้ มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ยังได้รับรองให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงาน ในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งคำว่า “การบริหารงานในกระบวนการ ยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ” นี้ ย่อมหมายความรวมถึงขั้นตอนของการคุ้มครองผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร (แจ้งเบาะแส) ด้านอาชญากรรมอยู่ด้วย เพราะเป็นนัยความหมายส่วนหนึ่งของการบริหารงานกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา กล่าวคือ รัฐต้องสร้างมาตรการคุ้มครองและรวมถึงการมีหลักประกันความปลอดภัยของช่องทางในการ ให้พลเมืองดีสามารถเข้าสู่กระบวนการการแจ้งเบาะแสในอาชญากรรมประเภทต่างๆ อย่างเหมาะสม

หมายเหตุ การบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพตามถ้อยบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ปรากฏขึ้นเป็นตัวอย่างกฎหมายที่สอดคล้องกับ กรณีศึกษาในการคุ้มครองสิทธิของผู้แจ้งเบาะแสร้อยคดีอาชญากรรม คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่กฎหมายได้สร้างความคุ้มครองและรวมถึงสิทธิประโยชน์ของผู้ที่สมัครใจเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา โดยในบท นิยามศัพท์ของกฎหมายคุ้มครองพยาน ได้อธิบายความหมายของ คำว่า “ความปลอดภัย” ให้หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน ดังนั้น การบริหารงานยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องพิจารณาทั้งมิติของความปลอดภัย ความสะดวก และรวมถึงมิติสิทธิประโยชน์ที่สมควรพึงได้รับจากการซึ่งมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อยู่ด้วย ดังนั้น จากแนวนโยบายแห่งรัฐที่บัญญัติไว้โดยรัฐธรรมนูญ จึงเป็นกรอบแนวทางในการที่รัฐจะต้องกำหนด เป็นมาตรการทางกฎหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป ซึ่งจะกระทำผ่านบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ฉบับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 หรือประมวลกฎหมายยาเสพติด เป็นต้น

(2) ประมวลกฎหมายยาเสพติด

ประมวลกฎหมายยาเสพติด มีผลใช้บังคับตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2564 กล่าวคือ เมื่อพ้น 30 วันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา กฎหมายฉบับนี้มีหลักการสำคัญ คือ การรวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เดิมมีอยู่หลายฉบับ และกระจายอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน โดยนำมารวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ในรูปแบบประมวลกฎหมาย ซึ่งจะทำการแก้ไขกฎหมายยาเสพติดมีความประสานสอดคล้อง เป็นเอกภาพ อีกทั้งยังจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจ และเข้าถึงกฎหมายยาเสพติดได้สะดวกยิ่งขึ้น

ประมวลกฎหมายยาเสพติด ประกอบเนื้อหาพร้อมทั้งสิ้น 186 มาตรา แบ่งออกเป็น 3 ภาค ด้วยกัน ได้แก่

ภาค 1 การป้องกันปราบปรามและควบคุมยาเสพติด ประกอบด้วยมาตรา 1 – มาตรา 107 รวมจำนวน 107 มาตรา สาระสำคัญของภาคนี้ จะเป็นการกำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกลไกการแก้ไขกฎหมายยาเสพติด การควบคุมยาเสพติด การขออนุญาตเกี่ยวกับยาเสพติด การตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด และการกำหนดความผิด ในคดียาเสพติด

ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ประกอบด้วยมาตรา 108 - มาตรา 123 รวมจำนวน 16 มาตรา สาระสำคัญของภาคนี้ จะเป็นการกำหนดกลไกและมาตรการที่ใช้ดำเนินการกับผู้เสพ ผู้ติดยา เสพติด ที่ใช้วิธีการแก้ปัญหาผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด โดยวิธีการทางสาธารณสุขแทนการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ยึดหลัก “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ที่ควรได้รับการช่วยเหลือให้เข้ารับการรักษา ตลอดจนมีการติดตามช่วยเหลือ ใหญ่กลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างยั่งยืน

ภาค 3 บทกำหนดโทษ ประกอบด้วยมาตรา 124 - มาตรา 186 รวมจำนวน 63 มาตรา สาระสำคัญของภาคนี้ คือ การปรับปรุงบทลงโทษในคดียาเสพติดให้มีความเหมาะสม ได้สัดส่วนกับระดับความร้ายแรงในการกระทำความผิด

รวมถึงปรับปรุงอัตราโทษที่ใช้ในคดียาเสพติดใหม่มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้การกำหนดโทษทางอาญา จะต้องใช้เฉพาะในกรณีความผิดร้ายแรง รวมถึงกำหนดมาตรการอื่นแทนการลงโทษ เพื่อให้ผู้พิพากษาใช้สำหรับการพิจารณาพิพากษาคดีผู้กระทำความผิดฐานเสพ หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ อีกทั้งเป็นการรวบรวมบทกำหนดโทษด้านยาเสพติดที่เดิม ได้บัญญัติไว้ในทางกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับรวบรวมเข้ามาไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน

ในประเด็นสาระของการป้องกันปราบปรามนั้น ประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามต่อผู้กระทำความผิดอย่างให้ความสำคัญ โดยสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม การดำเนินการ ได้แก่ กลุ่มการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด และกลุ่มการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในกระบวนการของการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้ชี้้นำให้ภาครัฐ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพันธกิจดังกล่าว ดังที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มาตรา 3 ความว่า “นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด อย่างน้อยต้องมีในเรื่องดังต่อไปนี้... (3) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งการบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้สามารถดำรงชีวิตในสังคม การประกอบอาชีพ การศึกษาและการสงเคราะห์อื่นๆ”

ประมวลกฎหมายยาเสพติด กำหนดมาตรการเพื่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ไว้ในทางรายละเอียด เช่น (1) การกำหนดใหม่การจัดทำนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (มาตรา 3) (2) การกำหนดใหม่คณะกรรมการควบคุมยาเสพติด เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการอนุญาตและการควบคุมยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย (มาตรา 25 และมาตรา 26) (3) การกำหนดใหม่ มาตรการทางปกครองมาใช้แทนการลงโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามที่กำหนด (มาตรา 47) (4) กำหนดโทษคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีอำนาจประกาศกำหนดพื้นที่เพื่อให้สามารถผลิตเสพ หรือครอบครองยาเสพติดบางชนิด เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย หรือการลดอันตรายจากยาเสพติดได้ (มาตรา 55) (5) การกำหนดโทษคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีอำนาจออกประกาศกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานประกอบการ และกำหนดประเภทสถานประกอบการที่อยู่ภายใต้มาตรการดังกล่าว (มาตรา 56 และมาตรา 57) (6) การกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีอำนาจประกาศกำหนด ยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ที่สามารถเสพเพื่อการรักษาโรค หรือเพื่อการศึกษาวิจัยได้ (มาตรา 58) (7) การปรับปรุงองค์ประกอบ หน้าที่ และอำนาจของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เป็นต้น

กล่าวสรุปได้ว่า มาตรการทางกฎหมายของประมวลกฎหมายยาเสพติด ในส่วนของการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น ได้มีการบรรจุมาตรการไว้อย่างหลากหลายตั้งแต่เบาไปหาหนัก โดยในมิติของผู้เสพยาเสพติดนั้น ประมวลกฎหมายยาเสพติดให้พิจารณาบนฐานที่ว่า “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” จึงทำให้เกิดมาตรการในการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด สำหรับมิติของผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น กฎหมายจะมีมาตรการการลงโทษทั้งต่อชีวิต การจำคุก การปรับ และการริบทรัพย์สินตามมูลค่า อย่างไรก็ตาม ในมิติการสร้างการมีส่วนร่วมในการให้ภาคประชาชนและภาคสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประมวลกฎหมายยาเสพติด มิได้กำหนดมาตรการเพื่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไว้ โดยเฉพาะในส่วนของมาตรการเกี่ยวกับการแจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด มิได้ปรากฏมาตรการทางกฎหมายเพื่อความคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร (การแจ้งเบาะแส) ป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล และรวมถึงการให้สินบนที่เหมาะสมแก่ประชาชน เพื่อเป็นการตอบแทนแก่การให้ข้อมูลด้านยาเสพติด เพื่อสามารถนำไปขยายผลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

3) พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ตราขึ้นตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้บัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลที่เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา ให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐตามกฎหมาย เนื่องจากในช่วงเวลานั้น “พยานในคดีอาญา” ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าที่ควร ซึ่งหากพยานในคดีอาญา มีความกลัว ความเกรง หรือความไม่มั่นใจในการให้ความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเสียแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ พยานในคดีอาญาอาจไม่ให้ถ้อยคำ หรือให้ถ้อยคำพยานไม่ตรงกับความเป็นจริง จึงนำมาสู่การตรากฎหมายฉบับนี้ เพื่อให้รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ตลอดจนผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เช่น บิดามารดา สามี ภริยา หรือบุตรของพยานให้ได้รับความปลอดภัย รวมไปถึงการกำหนดให้มีค่าตอบแทนตามสมควร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 รับรองมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ประกอบด้วยสิทธิสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคามในฐานะพยานในคดีอาญา รวมถึงผู้ใกล้ชิดของพยานในคดีอาญา (2) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม (3) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าตอบแทนจากการมาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวน หรือเบิกความต่อศาล (4) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญา และ (5) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา มีข้อสังเกตว่า การดำรงสถานะเป็นพยานบุคคลในคดีอาญานี้ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร กล่าวว่า “พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา ผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้ของพยานบุคคลนี้ เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตนเอง คือ จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส และได้รู้สึก พยานบุคคลจึงเป็นผู้ที่รับรู้เหตุการณ์ในอดีตและเฉพาะผู้ที่รับรู้เหตุการณ์เท่านั้นที่จะสามารถเป็นพยานบุคคลได้ และพยานบุคคลไม่สามารถทดแทนกันได้ พยานบุคคลโดยปกติจะเบิกความโดยวิธีการเขียนหรือวิธีอื่นที่สามารถสื่อความหมายได้ และกฎหมายถือว่าเป็นค่าเบิกความของพยานบุคคล ตัวพยานบุคคลโดยทั่วไปไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กำหนดมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานไว้ กล่าวคือ ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยาน หรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้การคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยาน (มาตรา 6 วรรคหนึ่ง) อนึ่ง การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยาน และลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 6 วรรคท้าย) นอกจากนี้ ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม (มาตรา 7)

นอกจากกรณีของมาตรการทั่วไปเพื่อการคุ้มครองพยาน พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังได้กำหนดมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาไว้อีกด้วย โดยมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยาน

จะสามารถนำมาใช้ในคดีสำคัญ 9 ประเภทคดี (มาตรา 8) ได้แก่ (1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (2) คดีตามกฎหมายว่าด้วยการปราบปรามการฟอกเงิน (3) คดีตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (4) คดีตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร (5) คดีเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร (6) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ (7) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม (8) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น และ (9) คดีที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครอง สำหรับเหตุที่จะนำมาสู่การใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนั้น จะกระทำได้เมื่อปรากฏแน่ชัด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย (มาตรา 9 วรรคหนึ่ง) ทั้งนี้ เมื่อกรณีต้องด้วยกรณีที่จะนำมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน สำนักงานคุ้มครองพยาน สามารถดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (1) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร (มาตรา 10) อนึ่ง ในกรณีที่สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้นำมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม (มาตรา 11)

กล่าวสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้รับรองมาตรการในการคุ้มครองบุคคลในฐานะ “พยานในคดีอาญา” แต่จะนำมาตรการดังกล่าวนี้มาใช้บังคับได้ จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงด้วยว่า ผู้นั้นได้สมัครใจเพื่อเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญาอย่างเปิดเผยตัวตนแล้วด้วย

2) กฎหมายต่างประเทศ

(1) เครือรัฐออสเตรเลีย

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศออสเตรเลีย ริเริ่มขึ้นจากการดำเนินโครงการโดยรัฐบาลกลาง เรียกว่า “Witness Protection Program” และโครงการดังกล่าวนี้ ได้มีประสิทธิภาพในระดับมาก จนนำไปสู่การบังคับใช้โครงการดังกล่าวอย่างทั่วไป จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1994 จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Set 1994) ขึ้นบังคับใช้อย่างเป็นทางการ โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ National Witness Protection Set (NWPS) และให้ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้พิจารณาจัดการเกี่ยวกับโครงการคุ้มครองพยานตามความจำเป็นและชอบด้วยเหตุผล เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและสวัสดิภาพของพยาน โดยมีมาตรการที่จะนำมาใช้ในการคุ้มครองพยาน ได้แก่ (1) ดำเนินการตามที่เป็นเพื่ออนุญาตให้พยานเปลี่ยนแปลงหลักฐานข้อมูลส่วนตัวใหม่หรือดำเนินการอื่นเพื่อคุ้มครองพยาน (2) จัดหาสถานที่อยู่ให้พยาน (3) จัดหาและอำนวยความสะดวกให้พยาน (4) จัดการขนย้ายทรัพย์สินของพยาน (5) ดำเนินการช่วยเหลือทางการเงินแก่พยานตามสมควร (6) อนุญาตให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงการคุ้มครองพยานใช้ชื่อสมมุติในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีเอกสารสนับสนุนชื่อสมมุตินั้น (7) อนุญาตให้กระทำการใดๆ ภายใต้ขอบเขตของ

การคุ้มครองพยานเพื่อความปลอดภัยของพยาน (8) ดำเนินการใดๆ ซึ่งเป็นผลจากหน้าที่ซึ่งหัวหน้าตำรวจสั่งให้ดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามกฎหมายคุ้มครองพยาน นอกจากนี้ ในมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ ยังปรากฏกฎหมายคุ้มครองบุคคลผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการทุจริตอีกด้วย เรียกว่า Protect Disclosures Act 1994 No 92 หรือ “พระราชบัญญัติการป้องกันการเปิดเผยข้อมูล ค.ศ. 1994 ฉบับที่ 92” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นการให้กำลังใจและอำนวยความสะดวกให้แก่การเปิดเผยการกระทำที่เป็นการคอร์รัปชัน และเป็นการบริหารงานที่ไม่ถูกต้องของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ โดยผู้เปิดเผยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สมัครใจจะเปิดเผยข้อมูลด้วยตนเอง และความคุ้มครองนี้จะครอบคลุมไปถึงภายหลังที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ ได้พ้นจากการดำรงตำแหน่งหน้าที่ไปแล้วด้วย (มาตรา 8 (3) (4)) โดยกฎหมายได้ชี้้นำให้ภาครัฐต้องดำเนินการ ใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ (ก) การปรับปรุงและเพิ่มขึ้นตอนที่กำหนดไว้สำหรับการเปิดเผยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว และ (ข) การปกป้องบุคคลจากการตอบโต้ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อพวกเขาเนื่องจากการเปิดเผยเหล่านั้น และ (ค) กำหนดให้การเปิดเผยข้อมูลเหล่านั้น ได้รับการตรวจสอบและจัดการอย่างเหมาะสม (มาตรา 3 (1)) อนึ่ง การเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมายฉบับนี้ มุ่งหมายให้ใช้บังคับในกรณีเกิดการคอร์รัปชัน โดยผู้แจ้งเบาะแสอาจทำการเปิดเผยข้อมูลการทุจริตนั้นต่อ “Independent Commission Against Corruption” หรือ “คณะกรรมการอิสระต่อต้านการทุจริต” ส่วนกรณีของการบริหารงานไม่ถูกต้องให้รายงานต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน นอกจากนี้ยังมีกรรณายางานเกี่ยวกับการใช้เงินของรัฐโดยไม่มีวินัยการเงิน และการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับตำรวจที่กระทำการทุจริตอีกด้วย กล่าวสรุปได้ว่า เครือรัฐออสเตรเลีย มีการตรากฎหมายคุ้มครองพยานขึ้นใช้บังคับเป็นการเฉพาะ และยังมี การตรากฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญาทุจริต ซึ่งมีได้อยู่ในฐานะพยานในคดีอาญาไว้อีกด้วย

(2) สหราชอาณาจักร

ในช่วงแรกของการใช้กฎหมายที่ว่าด้วยการแจ้งเบาะแส จะนำมาใช้กับการแจ้งเบาะแสดังกล่าวที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ซึ่งมักจะเกี่ยวพันกับความผิดที่เกี่ยวกับการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐมาก่อน ถัดจากนั้นในภายหลังหลักการเดียวกันนี้จึงได้ถูกนำมาใช้กับการกระทำความผิดอาญาในลักษณะอื่นต่อมา ซึ่งรวมถึง การปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดด้วย กล่าวคือ ปรากฏการตรากฎหมาย “Public Interest Disclosure Act 1998” หรือพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ขึ้นใช้บังคับ โดยจะให้ความคุ้มครองกับผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือผู้แจ้งเบาะแสในกรณีข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา ข้อมูลเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย การใช้อำนาจไม่ชอบในกระบวนการยุติธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายที่จะเกิดกับสุขภาพ และความปลอดภัยของบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย และการปกปิดข้อเท็จจริงขึ้นต้น โดยความคุ้มครองที่เกิดขึ้น จะให้ความคุ้มครองอย่างครอบคลุมกล่าวขางไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงาน พนักงาน และเจ้าหน้าที่ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมไปถึงผู้ฝึกงานหรือเข้าฝึกอบรม เช่น นักเรียนพยาบาล เป็นต้น และครอบคลุมไปถึงบรรดาเจ้าหน้าที่และลูกจ้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และครอบคลุมถึงผู้ทำสัญญาช่วงและผู้ฝึกงาน (trainee) อยู่ด้วย กล่าวสรุปได้ว่า กรณีของประเทศสหราชอาณาจักร การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งกรณีการทุจริต และการกระทำความผิดอาญาในรูปแบบอื่น ซึ่งรวมถึงความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ด้วย

(3) สหรัฐอเมริกา

กรณีสหรัฐอเมริกา ปรากฏกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส “whistleblower” มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) โดยยกร่างขึ้นมาครั้งแรกเพื่อให้เป็นบทความคุ้มครองส่วนหนึ่งของกฎหมาย The Civil Service Reform Act of 1978 (รัฐบัญญัติปฏิรูปเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายพลเรือน) ซึ่งในเวลาต่อมาได้แก้ไขปรับปรุงเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสเป็นการเฉพาะ มีชื่อเรียกว่า “The Whistleblower Protection Act 1989” (Public Law 101-12) (รัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส) มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1989 กฎหมายฉบับนี้

มีสาระสำคัญ กล่าวคือ เป็นการบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Federal employees) หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่รัฐบาล โดยเรียกผู้ให้ข้อมูลข่าวสารนั้นว่า “ผู้แจ้งเบาะแส” สำหรับความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของกฎหมายฉบับนี้ จะเป็นคนละกรณีกับการคุ้มครองพยาน ต่อมาในปี ค.ศ. 1994 ได้ปรากฏการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับนี้อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อขยายการคุ้มครองไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านสาธารณสุขด้วย และล่าสุดได้ปรากฏการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย The Whistleblower Protection Act 1989 อีกครั้งใน ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) ในชื่อกฎหมาย “Whistleblower Protection Enhancement Act of 2012” หรือรัฐบัญญัติว่าด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ค.ศ. 2012 ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการขยายประเภทความผิดที่สามารถรายงานและให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสได้เพิ่มขึ้นตามกระแสอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในสหรัฐอเมริกา เช่น การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของสิ่งที่เป็นข้อมูลลับ การรายงานต่อผู้ตรวจการทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับใด ๆ หรือการจัดการที่ผิดพลาด การใช้จ่ายงบประมาณอย่างสิ้นเปลือง การใช้อำนาจโดยมิชอบ หรืออันตรายที่สำคัญที่ส่งผลอย่างเฉพาะต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของประชาชน หรือการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอื่นใด เป็นต้น โดยการกำกับดูแลงานดังกล่าวนี้ ตกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ “ผู้ตรวจการสหพันธรัฐคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส” (Whistleblower Protection Ombudsman) อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐบัญญัติคุ้มครองการแจ้งเบาะแสของประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อจำกัดของความคุ้มครองเพียงเจ้าหน้าที่รัฐ หรือลูกจ้างของรัฐ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงประชาชนที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส

2. อภิปรายผล

จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบ สามารถนำมากำหนดเป็นการวิเคราะห์และอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1) วิเคราะห์ความแตกต่างของความหมายของพยานกับผู้แจ้งเบาะแสที่มีผลต่อการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

จากข้อจำกัดด้านความคุ้มครองจากกฎหมายการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญาเสพติดที่อธิบายไว้ไว้สภาพปัญหา ผู้แจ้งเบาะแสสิ่งไม่อยู่ในบังคับคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา ซึ่งข้อจำกัดในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพยานดังกล่าว ในทางวิชาการมีความเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างของความหมายของ “พยาน” กับ “ผู้แจ้งเบาะแส” กล่าวคือ การแจ้งเบาะแส (Whistleblowing) โดยทั่วไปจะหมายถึงการกระทำการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด หรืออาชญากรรมโดยบุคคลที่รู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยการแจ้งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่สามารถจะดำเนินการให้เกิดการแก้ไขได้ การแจ้งเบาะแส จึงเป็นกลไกสำคัญในการลดปัญหาการประพฤติมิชอบ และการเรียกรับสินบนโดยจะเป็นเครื่องมือในแง่ของการปราม (Deterrence) ยับยั้งมิให้กระทำความผิดในขั้นต้น โดยมีนักวิชาการสนับสนุนวัตถุประสงค์ของการแจ้งเบาะแสดังกล่าวนี้ หลากหลายท่าน ได้แก่ “พันจ่าเอกหญิง จันทรทิพย์ เพ็ญวงษ์ และคณะ” ซึ่งอธิบายขึ้นว่า ผู้แจ้งเบาะแส หรือผู้ให้ข้อมูล (Whistle blowers) หมายถึง บุคคลผู้ให้ข้อมูลซึ่งสามารถนำไปเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีในกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมาย ระเบียบการใช้เงินที่ไม่ถูกต้อง การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือการกระทำซึ่งเป็นภัยต่อสุขภาพ และความปลอดภัยของสังคม หรือ “เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา” มีความเห็นว่า ผู้แจ้งเบาะแส หมายถึง บุคคลที่อาจจะใช่หรือไม่ใช่พยานก็ได้ เพราะผู้แจ้งเบาะแสบางคนอาจต้องการเป็นเพียงแค่ผู้แจ้งเบาะแสเท่านั้น อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ภายใต้ความเห็นของ “เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา” กรณีของ “พยาน” กับ “ผู้แจ้งเบาะแส” ย่อมเป็นคนละกรณีกัน กล่าวคือ ผู้แจ้งเบาะแส อาจไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะพยานในคดีก็ได้ นอกจากนี้ ภายใต้ทัศนะความเห็นเกี่ยวกับการดำรงสถานะเป็นพยานบุคคลในคดีอาญาที่กล่าวนี้ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร กล่าวว่า “พยานบุคคล หมายถึงถึง

บุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจาผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้ของพยานบุคคลนี้เป็นกรรับรู้โดยสัมผัสของตน คือ จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส และได้รู้สึก พยานบุคคลจึงเป็นผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์ในอดีตและเฉพาะผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์เท่านั้น ที่จะสามารถเป็นพยานบุคคลได้ และพยานบุคคลไม่สามารถทดแทนกันได้ พยานบุคคลโดยปกติจะเบิกความโดยวิธีการเขียนหรือวิธีอื่นที่สามารถสื่อความหมายได้ และกฎหมายถือว่าเป็นคำเบิกความของพยานบุคคล ตัวพยานบุคคลโดยทั่วไปไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐาน” จากทัศนคติความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายอาญาดังกล่าว การดำรงตนอยู่ในฐานะพยานในคดีอาญากับการดำรงตนอยู่ในฐานะผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรม คุณค่าความสำคัญต่อการนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีจึงแตกต่างกัน นัยยะนี้ คือ การกระทำของพยานจะมีผลเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในคดีอาญาโดยตรง แต่การกระทำของผู้แจ้งเบาะแสนั้น คงมีผลเป็นเพียงให้เกิดกระบวนการสืบสวนสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อจะเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในกระบวนการพิจารณาอีกขั้นหนึ่งต่อไปเท่านั้น มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าตามความเห็นของ “รัฐสภาเครือรัฐออสเตรเลีย (Parliament of Commonwealth Australia)” อธิบายถึงผู้แจ้งเบาะแสไว้ กล่าวคือ ผู้แจ้งเบาะแส เป็นการกระทำของบุคคลที่เชื่อว่าประโยชน์สาธารณะอยู่เหนือประโยชน์ขององค์กร บุคคลจะต้องเปิดเผยข้อมูลแก่สาธารณะ หากพบว่าองค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริต การกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย ฉ้อฉล หลอกลวง รวมถึงการกระทำอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อสาธารณะ จึงสามารถกล่าวสรุปในความเห็นทางวิชาการตามการวิเคราะห์ได้ว่า ความหมายของ “ผู้แจ้งเบาะแส” จะต่างกับกรณีของ “พยาน” โดยผู้แจ้งเบาะแสนั้นจะมุ่งหมายถึงบุคคลซึ่งเป็นผู้ร้องเรียน หรือผู้ชี้ข้อกล่าวหาความผิดให้หน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยอาจจะแสดง หรือไม่แสดงตัวตนต่อหน่วยงาน หรือสาธารณะให้รับรู้ก็ได้ และผู้แจ้งเบาะแส ก็อาจแสดงบทบาทไปถึงระดับการเปิดเผยตัวตนเพื่อเป็นพยานในคดีอาญาหรือไม่ก็ได้ โดยผู้แจ้งเบาะแสอาจเป็นบุคคลภายในองค์กร หรือบุคคลภายนอกในฐานะประชาชน ด้วยเหตุผลเช่นนี้ การอาศัยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญาที่ประสงค์จะเปิดเผยตัวตน จึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากเจตนารมณ์ความมุ่งหมายของบทบาทในฐานะพยานในคดีอาญากับผู้แจ้งเบาะแสเป็นคนละกรณีกันนั่นเอง

นอกจากกรณีข้างต้น จากผลการศึกษายังปรากฏข้อมูลอีกว่าประเด็นความแตกต่างของ “พยาน” และ “ผู้แจ้งเบาะแส” ยังปรากฏขึ้นในมิติของความหมายตามกฎหมายอีกด้วย ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาที่ได้รับได้ปรากฏเจตนารมณ์ของกฎหมายในการคุ้มครองพยานกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสที่แตกต่างกัน ซึ่งในกรณีของประเทศไทยนั้นยังไม่ปรากฏกฎหมายการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรม ซึ่งรวมถึงผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญาที่ใช้บังคับ คงปรากฏเพียงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาแต่เพียงเท่านั้น คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยมาตรา 3 ตามบทนิยามศัพท์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2565 บัญญัติว่า “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษและหลบหนี” ข้อสังเกต จากนิยามศัพท์ของ “พยาน” พยานจึงเป็นบุคคลที่สมัครใจจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงในทางคดีอาญาต่อเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ได้แก่ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ทำให้พยานจึงเป็นผู้ที่เปิดเผยตัวตนและอยู่ในเป็นฐานะพยานในคดีอาญาอย่างเป็นทางการ อนึ่ง จากนิยามโดยกฎหมายดังกล่าวนี้ พยานจึงย่อมจะเป็นผู้ยินยอมที่จะเปิดเผยตัวตน เพื่อจะแจ้งข้อมูลและยืนยันเกี่ยวกับการกระทำผิดในคดีอาญาให้แก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะพยาน อันเป็นลักษณะความแตกต่างจากผู้แจ้งเบาะแสที่ประสงค์ต้องการเพียงเพื่อให้ข้อมูล และชี้แนะเบาะแสเกี่ยวกับอาชญากรรมโดยไม่เปิดเผยตัวตนและไม่ประสงค์จะเป็นพยานแต่เพียงเท่านั้น จากเจตนารมณ์ของ

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเช่นที่กล่าว กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน จึงย่อมมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างไปจากกรณีของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาชญากรรม ดังนั้น กรณีของพยานกับผู้แจ้งเบาะแส จึงมีความหมายที่แตกต่างกันทั้งในมิติของความเห็นของนักวิชาการ และในมิติของตัวบทกฎหมาย

2.2) วิเคราะห์ประสิทธิภาพของมาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรม ยาเสพติด

ประสิทธิภาพของกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส จากผลการศึกษาปรากฏว่า ในต่างประเทศได้มีการตรากฎหมายขึ้นบังคับใช้เป็นการเฉพาะ แยกต่างหากจากกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน เนื่องจากเจตนารมณ์ในความคุ้มครองเพื่อให้เกิดการเปิดเผยข้อมูลระหว่างพยานกับผู้แจ้งเบาะแสนั้นเป็นคนละกรณีกัน กล่าวคือ การเปิดเผยข้อมูลของพยานจะมีผลเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในคดีอาญาโดยตรง แต่การเปิดเผยข้อมูลของผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรม คงมีผลเป็นเพียงให้เกิดข้อชี้แนะซึ่งเบาะแสเกี่ยวกับอาชญากรรมอันจะนำไปสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อนำตัวผู้ถูกกล่าวหาเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในกระบวนการพิจารณาอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสามารถจำแนกมาตรการกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสที่ใช้บังคับอยู่ในกฎหมายต่างประเทศที่ ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

(1) มาตรการกฎหมายที่คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในทางจำกัด

มาตรการทางกฎหมายที่คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในทางจำกัด หมายถึง การจำกัดความคุ้มครองโดยกฎหมายให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐวิสาหกิจ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมไปถึงภาคเอกชน และประชาชน ซึ่งปรากฏมาตรการกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมในลักษณะเช่นนี้อยู่ใน 2 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย

(ก) มาตรการกฎหมายของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ กฎหมาย “Whistleblower Protection Enhancement Act of 2012” หรือรัฐบัญญัติว่าด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ค.ศ. 2012 ตราขึ้นเพื่อให้เกิดการขยายประเภทความผิดที่สามารถรายงานและให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสให้เกิดความครอบคลุมกับกระแสอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในสหรัฐอเมริกา เช่น การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของสิ่งที่เป็นข้อมูลลับ การรายงานต่อผู้ตรวจการทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับใดๆ หรือการจัดการที่ผิดพลาด การใช้จ่ายงบประมาณอย่างสิ้นเปลือง การใช้อำนาจโดยมิชอบ หรืออันตรายที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของประชาชน หรือการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสนอ้นใด เป็นต้น โดยการกำกับดูแลงานดังกล่าวนี้ ตกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ “ผู้ตรวจการสหพันธ์การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส” (Whistleblower Protection Ombudsman) อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐบัญญัติคุ้มครองการแจ้งเบาะแสของสหรัฐอเมริกา มีข้อจำกัดของความคุ้มครองอยู่เพียงเจ้าหน้าที่รัฐ หรือลูกจ้างของรัฐ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงภาคประชาชนที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส

(ข) กรณีเครือรัฐออสเตรเลีย

กรณีความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ปรากฏข้อมูลการศึกษาว่า มลรัฐนิวเซาท์เวลล์ เครือรัฐออสเตรเลีย มีการตรากฎหมายคุ้มครองบุคคลของผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาว่าด้วยการทุจริตใช้บังคับ มีชื่อเรียกว่า Protect Disclosures Act 1994 No 92 หรือ “พระราชบัญญัติการป้องกันการเปิดเผยข้อมูล ค.ศ. 1994 ฉบับที่ 92” มีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการให้กำลังใจและอำนวยความสะดวกให้แก่การเปิดเผยการกระทำที่เป็นการคอร์รัปชัน และเป็นการบริหารงานที่ไม่ถูกต้องของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ โดยผู้เปิดเผยจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สมัครใจจะเปิดเผยข้อมูลด้วยตนเอง และความคุ้มครองนี้จะครอบคลุมไปถึงภายหลังที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ ได้พ้นจากการดำรงตำแหน่งหน้าที่ไปแล้วด้วย (มาตรา 8 (3) (4))

(3) เพื่อเป็นกลไกปกป้องพยานหรือผู้ร้องเรียนให้ปลอดภัยจากความพยายามกลั่นแกล้งให้ออกจากงาน โดยไม่เป็นธรรมจากบุคคลที่ถูกร้องเรียนจะต้องมีการกำหนดกฎหมาย หรือเงื่อนไขที่ช่วยให้พยาน หรือผู้ร้องเรียน ต้องได้รับการไต่สวนจากองค์กรที่เป็นธรรม ที่มีอำนาจในการยกเลิกเพิกถอนคำสั่งที่ไม่เป็นธรรมนั้นๆ

(4) ควรมีการทบทวนการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน และผู้ร้องเรียน เป็นประจำทุกปีโดยรัฐสภา เพื่อทำการตรวจสอบว่าการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่รัฐสภาได้ออกกฎหมายมอบอำนาจหน้าที่ให้ไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไร และพิจารณาร่วมกันในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ทันสมัย สอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยงานได้รับมอบหมาย

(5) ควรมีการให้สิทธิแก่พยานและผู้ร้องเรียนในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ควรมีการให้รางวัลตอบแทนแก่บุคคลเหล่านี้และควรให้สิทธิแก่บุคคลนั้นได้เป็นผู้ฟ้องทางแพ่งในนามของรัฐบาลต่อบุคคลที่กระทำการทุจริต ทั้งนี้ จะต้องมีการกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่บุคคลดังกล่าวมิให้ถูกคุกคาม ช่มชู้ ไล่ออก หรือเลือกปฏิบัติด้วยเหตุที่ได้ให้ข้อมูล และฟ้องร้องนั้น

(6) ควรมีการจัดตั้งองค์กรตามกฎหมายขึ้นมาทำหน้าที่ในการป้องกันคุ้มครองพยานและผู้ร้องเรียน ขึ้นเป็นการเฉพาะ

(7) ควรมีการกำหนดให้ผู้ร้องเรียนสามารถใช้สิทธิตอบโต้ในกรณีที่ได้ถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรมจากบุคคลอื่น อันเป็นผลมาจากการร้องเรียน หรือการเปิดเผยข้อมูลนั้น โดยจะต้องวางกลไกให้ผู้ร้องเรียนสามารถร้องเรียนเป็นหนังสือ ต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบพิจารณาถ้าหากมีหลักฐานเพียงพอ หน่วยงานรับผิดชอบนั้นจะต้องมีคำสั่งแก้ไขให้ถูกต้อง หรือในบางกรณีอาจจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งเพื่อนำไปสู่ข้อตกลงที่เห็นชอบร่วมกัน

ดังนั้น จากข้อเสนอแนะทางความคุ้มครองผู้ร้องเรียนโดยกฎหมายของ the Project On Government Oversight : POGO ดังกล่าว จึงเป็นข้อตอกย้ำถึงความสำคัญอีกเหตุผลสนับสนุนหนึ่งต่อการที่จะต้องมีมาตรการคุ้มครองผู้ร้องเรียน ซึ่งนับที่นี้ก็คือผู้แจ้งเบาะแส ให้เกิดความครอบคลุมมากกว่าการคุ้มครองแต่พยานในคดีอาญา แต่เพียงอย่างเดียว

(2) มาตรการกฎหมายที่คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในทางไม่จำกัด

สำหรับมาตรการทางกฎหมายที่คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในทางไม่จำกัด หมายถึง การไม่จำกัดความคุ้มครอง โดยกฎหมายให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐวิสาหกิจ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และครอบคลุมไปถึงภาคเอกชน และประชาชนด้วย ซึ่งมาตรการความคุ้มครองที่กล่าวถึงนี้ ปรากฏอยู่ในกฎหมายของ สหราชอาณาจักร ซึ่งได้มีการตรากฎหมาย “Public Interest Disclosure Act 1998” หรือพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ขึ้นใช้บังคับ กฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองกับผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือผู้แจ้งเบาะแสในกรณีข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญา ข้อมูลเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย การใช้อำนาจไม่ชอบในกระบวนการยุติธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายที่จะเกิดกับสุขภาพและความปลอดภัยของบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย และการปกปิดข้อเท็จจริงขั้นต้นอย่างกว้างขวาง ซึ่งกรณีของข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาในที่นี้ หมายรวมถึง การกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย โดยความคุ้มครองที่เกิดขึ้น จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้แจ้งเบาะแสที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน พนักงาน และเจ้าหน้าที่ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมไปถึง ผู้ฝึกงานหรือเข้าฝึกอบรม เช่น นักเรียนพยาบาล และครอบคลุมไปถึงเจ้าหน้าที่และลูกจ้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งนัยยะนี้รวมถึงประชาชนอยู่ด้วย

จากมาตรการกฎหมายที่ปรากฏการบังคับใช้อยู่ในต่างประเทศที่ได้รับมาจากข้อมูลการศึกษา จะเห็นได้ว่า จุดเริ่มต้นของแนวคิดในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญา ไม่ว่าจะในสหรัฐอเมริกา เครือรัฐ

ต่อพนักงานสอบสวน หรือเบิกความต่อศาล (4) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญา และ (5) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา โดยในกรณีของสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคามและรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม นับว่าเป็นมาตรการที่จำเป็นในการนำมาใช้บังคับกับกรณีการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด อีกทั้งยัง เพราะอาชญากรรมยาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่มีผลประโยชน์จำนวนมาก และผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมยาเสพติด ก็อาจจะเป็นผู้มีอิทธิพล หรือเป็นผู้ที่มีพลวัตนิสัยเป็นอาชญากรได้ โดยเฉพาะกับผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การเป็นผู้ค้ายาเสพติด เป็นต้น จากปัจจัยแวดล้อมที่กล่าว จึงเป็นความจำเป็นและความเหมาะสมที่จะต้องมีมาตรการกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคามและรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมมาใช้บังคับกับกรณีศึกษา ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าสามารถนำมาใช้บังคับอย่างอนุโลมกับการสร้างความคุ้มครองกับการแจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดได้เช่นเดียวกัน

2.3) แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด

จากการวิเคราะห์ถึงการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด โดยเฉพาะจากมาตรการกฎหมายที่ปรากฏการบังคับใช้อยู่ในสหราชอาณาจักร และรวมถึงมาตรการตามพระราชคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่ปรากฏการบังคับใช้เพิ่มเติมในประเทศไทย ผู้ศึกษามีความเห็นว่าจะสามารถกำหนดเป็นประเด็นแนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด ในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) การรับรองสิทธิการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด

จากข้อมูลการศึกษาที่ปรากฏและรวมไปถึงการวิเคราะห์เหตุผลในทางสนับสนุนเกี่ยวกับความจำเป็นในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด จะเห็นได้ว่า มาตรการกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ มีการรับรองขึ้นเป็นกฎหมายตามกรณีของสหราชอาณาจักร โดยกฎหมาย “Public Interest Disclosure Act 1998” หรือพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 โดยมาตรา 43 ซี จะให้ความคุ้มครองกับผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือผู้แจ้งเบาะแสในกรณีข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญา ข้อมูลเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย การใช้อำนาจไม่ชอบในกระบวนการยุติธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายที่จะเกิดกับสุขภาพและความปลอดภัยของบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย และการปกปิดข้อเท็จจริงขั้นต้น โดยความคุ้มครองที่เกิดขึ้น จะให้ความคุ้มครองอย่างครอบคลุมกล่าวหาว่าไม่จะเป็นผู้ปฏิบัติงาน พนักงาน และเจ้าหน้าที่ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน และครอบคลุมไปถึงบรรดาเจ้าหน้าที่และลูกจ้างทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชน ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ได้มุ่งหมายให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก และความมุ่งหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ภายใต้เจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้ปรากฏบทชี้้นำให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพันธกิจด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มาตรา 3 ผู้ศึกษาเห็นว่า สามารถกำหนดประเด็นแนวทางการพัฒนากฎหมาย เพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด ด้วยวิธีการรับรองสิทธิการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดตามแบบอย่างที่มีการบังคับใช้กฎหมายของสหราชอาณาจักร ด้วยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายยาเสพติด ภาค 1 ว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและควบคุมยาเสพติด โดย “เพิ่มเติมหมวดว่าด้วย การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติด” ขึ้นเป็นการเฉพาะ และกำหนดการรับรองสิทธิการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดไว้เป็นถ้อยความแห่งกฎหมาย

(2) การรับรองมาตรการกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด

จากการวิเคราะห์ประเด็นการศึกษา ที่แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติดก็ตาม แต่ก็ปรากฏกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาใช้บังคับเช่นกัน ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้รับรองมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ประกอบด้วยสิทธิสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคามในฐานะพยานในคดีอาญา รวมถึงผู้ใกล้ชิดของพยานในคดีอาญา (2) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม (3) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าตอบแทนจากการมาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวน หรือเบิกความต่อศาล (4) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญา และ (5) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา โดยในกรณีของสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคามและรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม นับว่าเป็นมาตรการที่จำเป็นในการนำมาใช้บังคับกับกรณีการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดอีกเช่นกัน ในการนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า สามารถกำหนดประเด็นแนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด ด้วยวิธีการรับรองมาตรการในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดขึ้นเป็นบทบัญญัติมาตราสืบต่อจากแนวทางการพัฒนาในประเด็นแรก โดยสามารถนำเอาสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคาม และรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมตามแนวทางของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่ได้รับรองไว้ให้แก่พยานในคดีอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมกับผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด ข้อสังเกต การนำเอามาตรการการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับที่กล่าวนี้ จากข้อมูลการศึกษาในเครือรัฐออสเตรเลีย ได้ปรากฏการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Set 1994) ขึ้นบังคับใช้เช่นเดียวกับประเทศไทย และได้กำหนดมาตรการเพื่อการคุ้มครองพยานในคดีอาญาจากกฎหมายไว้ในทำนองเช่นเดียวกับกรณีของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เช่นกัน ได้แก่ (1) ดำเนินการตามที่เป็นเพื่ออนุญาตให้พยานเปลี่ยนแปลงหลักฐานข้อมูลส่วนตัวใหม่หรือดำเนินการอื่นเพื่อคุ้มครองพยาน (2) จัดหาสถานที่อยู่ให้พยาน (3) จัดหาและอำนวยความสะดวกให้พยาน (4) จัดการขนย้ายทรัพย์สินของพยาน (5) ดำเนินการช่วยเหลือทางการเงินแก่พยานตามสมควร (6) อนุญาตให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงการคุ้มครองพยานใช้ชื่อสมมุติในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีเอกสารสนับสนุนชื่อสมมุตินั้น (7) อนุญาตให้กระทำการใด ๆ ภายใต้อุปเขตของการคุ้มครองพยานเพื่อความปลอดภัยของพยาน และ (8) ดำเนินการใดๆ ซึ่งเป็นผลจากหน้าที่ซึ่งหัวหน้าตำรวจสั่งให้ดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามกฎหมายคุ้มครองพยาน ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถกำหนดแนวทางในการรับรองมาตรการการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด ด้วยวิธีการนำเอามาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 รับรองไว้ มาใช้บังคับกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติดด้วยโดยอนุโลม

(3) การรับรองสิทธิการได้รับเงินรางวัลจากการแจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติด

จากผลการศึกษาที่ได้รับมาจากกฎหมาย “Public Interest Disclosure Act 1998” ของสหราชอาณาจักรกฎหมายได้กำหนดสิทธิการได้รับเงินรางวัลของผู้แจ้งเบาะแสไว้ ประกอบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก็ได้รับรองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญาไว้เช่นเดียวกัน โดยภายใต้นโยบายของกระทรวงยุติธรรม ของ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ นายวิชัย ไชยมงคล เลขาธิการ ป.ป.ส. ได้แถลงนโยบายที่จะนำเอาระบบการแจ้งเบาะแสยาเสพติดแบบไม่เปิดเผยตัวตน (Blockchain System) มาบังคับใช้ในการป้องปรามอาชญากรรมยาเสพติด พร้อมกับการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลนำจับในอัตราร้อยละ 5 จากมูลค่าของการยึดทรัพย์สินในครั้งนั้น จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า สามารถกำหนดประเด็นแนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส

ในอาชญากรรมยาเสพติด ด้วยวิธีการรับรองสิทธิ์การได้รับเงินรางวัลจากการแจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติดขึ้นเป็น บทบัญญัติมาตราสี่ต่อจากแนวทางการพัฒนาในประเด็นแรกและประเด็นที่สองที่เสนอไว้ก่อนหน้า ขึ้นในประมวลกฎหมายยาเสพติดด้วย

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด ปรากฏ บทสรุปในภาพรวมพร้อมกับประเด็นการข้อเสนอแนะทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. บทสรุป

จากการศึกษาในภาพรวม พบว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด ไม่ได้รับรองมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสเกี่ยวกับคดียาเสพติด และไม่อาจนำเอาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาใช้ กับกรณีผู้แจ้งเบาะแสได้ เนื่องจากกฎหมายไม่เปิดช่องเพราะไม่ได้อยู่ในฐานะพยานในคดีอาญา ทำให้ไม่ปรากฏค่านิยม จากภาคสังคมในการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับคดียาเสพติดกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ ด้วยปัจจัยสำคัญสามประการ ได้แก่ ต้องเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส เกรงกลัวว่าจะได้รับภัยอันตราย และการสร้างแรงจูงใจด้วยเงินสินบนนำจับ ยังไม่เหมาะสม โดยในต่างประเทศปรากฏว่ามีมาตรการกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสขึ้นโดยเฉพาะ จำแนก ความคุ้มครองออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในทางจำกัด ได้แก่ กฎหมายของ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย โดยกฎหมายต่างให้ความคุ้มครองกับผู้แจ้งเบาะแส แต่กระนั้นก็จะบังคับใช้แก่ เฉพาะผู้ที่เจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่รัฐแต่เพียงเท่านั้น แต่ไม่ให้ความคุ้มครองไปถึงประชาชนทั่วไป และ (2) กลุ่มมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในทางไม่จำกัด ได้แก่ กฎหมายของสหราชอาณาจักร กล่าวคือ พระราชบัญญัติ การแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ได้รับรองความคุ้มครองกับผู้แจ้งเบาะแสในทุกมิติไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และรวมถึงประชาชนทั่วไป โดยกฎหมายได้กำหนดเงินรางวัลให้แก่บุคคลที่ช่วย ในการค้นพบ หรือจับผิดการกระทำความผิดนั้นได้ ด้วยวิธีการแบ่งเงินรางวัลมาจากเงินที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระให้แก่ รัฐเพื่อมอบให้แก่ผู้แจ้งเบาะแส ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นความสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงยุติธรรม ของประเทศไทย ที่มีนโยบายให้รางวัลนำจับแก่ผู้แจ้งเบาะแสในอัตราร้อยละ 5 จากมูลค่าของการยึดทรัพย์สินในครั้งนั้น ด้วยเหตุนี้กรณีของพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ของสหราชอาณาจักร จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นตัวแบบในการรับรองมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในคดี ยาเสพติดของประเทศไทย

2. ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลการศึกษาที่ได้รับมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด โดยเฉพาะ มาตรการกฎหมายการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสที่ปรากฏการบังคับใช้อยู่ในสหราชอาณาจักร และรวมถึงมาตรการ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่ปรากฏการบังคับใช้อยู่ในระบบกฎหมายประเทศไทย ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถนำมาอนุวัติการเพื่อปรับใช้เป็นประเด็นแนวทางการพัฒนากฎหมายการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ในอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทยได้ต่อไป ประกอบด้วยประเด็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) การรับรองสิทธิ์การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด

จากข้อมูลการศึกษาที่ปรากฏและเหตุผลในทางสนับสนุนเกี่ยวกับความจำเป็นในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ในอาชญากรรมยาเสพติด ปรากฏข้อมูลว่า มาตรการกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสมีการรับรองขึ้นเป็นกฎหมาย ในสหราชอาณาจักร โดยพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ซึ่งมาตรา 43 ซี ได้ให้ ความคุ้มครองกับผู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือผู้แจ้งเบาะแสในกรณีข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา โดยความคุ้มครอง

ที่เกิดขึ้น กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองอย่างครอบคลุมกล่าวขวงไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงาน พนักงาน และเจ้าหน้าที่ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน และครอบคลุมไปถึงบรรดาเจ้าหน้าที่และลูกจ้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ได้มุ่งหมายให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงาน ในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมได้โดยสะดวก และความมุ่งหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ภายใต้เจตนารมณ์ของ ประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้ปรากฏบทชี้้นำให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อนพันธกิจด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มาตรา 3 ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรรับรองสิทธิการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดตามแบบอย่างที่ปรากฏ การบังคับใช้อยู่ในพระราชบัญญัติการแจ้งข้อมูลข่าวสารประโยชน์สาธารณะ ค.ศ. 1998 ของสหราชอาณาจักร ทั้งนี้ ด้วยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายยาเสพติด ภาค 1 ว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและควบคุมยาเสพติด โดย “เพิ่มเติมหมวดว่าด้วย การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติด” ขึ้นเป็นการเฉพาะ และกำหนดการรับรอง สิทธิการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดไว้เป็นถ้อยความแห่งกฎหมาย ในทำนองว่า

“มาตรา ... ให้ คณะกรรมการ ป.ป.ส. จัดให้มีช่องทางการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับอาชญากรรมยาเสพติด ที่มีประสิทธิภาพ เข้าถึงได้โดยสะดวก ปลอดภัย และเป็นความลับ โดยไม่เปิดเผยข้อมูลตัวตนผู้แจ้งเบาะแส”

2) การรับรองมาตรการกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด

จากประเด็นข้อเสนอก่อนหน้า แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายเพื่อการคุ้มครอง ผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติดก็ตาม แต่ก็ปรากฏกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาใช้บังคับ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้รับรองมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา ประกอบด้วยสิทธิสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคาม ในฐานะพยานในคดีอาญา รวมถึงผู้ใกล้ชิดของพยานในคดีอาญา (2) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม (3) สิทธิที่จะ ได้รับเงินค่าตอบแทนจากการมาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวน หรือเบิกความต่อศาล (4) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญา และ (5) สิทธิที่จะได้รับเงิน ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ ในกรณีของสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคาม และรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม นับว่าเป็นมาตรการที่จำเป็นในการนำมาใช้บังคับกับกรณีการคุ้มครอง ผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติด เนื่องจากอาชญากรรมยาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่มีผลประโยชน์จำนวนมาก และผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมยาเสพติดก็อาจจะเป็นผู้มีอิทธิพล หรือเป็นผู้ที่มีพละตุนิสัยเป็นอาชญากรได้ โดยเฉพาะ กับผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การเป็นผู้ค้ายาเสพติด เป็นต้น

ในการนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า สามารถกำหนดประเด็นแนวทางการพัฒนากฎหมาย เพื่อการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ในอาชญากรรมยาเสพติด ด้วยวิธีการรับรองมาตรการในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสในอาชญากรรมยาเสพติดขึ้นเป็น บทบัญญัติมาตราสืบต่อจากแนวทางข้อเสนอแนะในประเด็นแรกไว้ในประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยสามารถนำเอาสิทธิ ที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคาม และรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมตามแนวทางของ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่ได้รับรองไว้ให้แก่พยานในคดีอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม กับผู้แจ้งเบาะแสในคดียาเสพติด โดยบัญญัติกฎหมายในทำนองถ้อยความว่า

“มาตรา ... ให้ คณะกรรมการ ป.ป.ส. กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติด ที่มีประสิทธิภาพ และช่องทางการขอรับความคุ้มครองโดยคำนึงถึงความปลอดภัย และความรวดเร็วในการให้ความ คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส

ให้นำมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับได้โดยอนุโลม เมื่อมีการร้องขอจากผู้แจ้งเบาะแส”

3) การรับรองสิทธิการได้รับเงินรางวัลจากการแจ้งเบาะแสอาชญากรรมยาเสพติด

จากผลการศึกษาที่ได้รับมาจากกฎหมาย “Public Interest Disclosure Act 1998” ของสหราชอาณาจักร ที่ได้กำหนดสิทธิการได้รับเงินรางวัลของผู้แจ้งเบาะแสไว้ โดยภายใต้นโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับเลขาธิการ ป.ป.ส. ได้แถลงนโยบายที่จะนำเอาระบบการแจ้งเบาะแสะยาเสพติดแบบไม่เปิดเผยตัวตน (Blockchain System) มาบังคับใช้ในการป้องปรามอาชญากรรมยาเสพติด พร้อมกับการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัล นำจับในอัตราร้อยละ 5 จากมูลค่าของการยึดทรัพย์สินในครั้งนั้น อันเป็นความสอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสะที่ใช้บังคับอยู่ในสหราชอาณาจักร ประกอบกับแม่กระทั่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก็ได้รับรองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญาไว้เช่นเดียวกัน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรรับรองสิทธิการได้รับเงินรางวัลจากการแจ้งเบาะแสะอาชญากรรมยาเสพติดขึ้นเป็นบทบัญญัติมาตราสืบต่อจากข้อเสนอแนะในสองประเด็นที่เสนอไว้ก่อนหน้านี้ชี้ในประมวลกฎหมายยาเสพติด ในทำนองถ้อยความที่ว่า

“มาตรา ... กรณีข้อมูลเบาะแสะที่ได้รับมาจากการแจ้งเบาะแสะอาชญากรรมยาเสพติดเป็นประเด็นสำคัญทางคดี อันสามารถนำไปสู่การจับกุมบุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิดตามข้อหาแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือนำไปสู่การการยึดอายัดหรือริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากอาชญากรรมยาเสพติด ให้คณะกรรมการ ป.ป.ส. นำจ่ายเงินรางวัลให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสะตามกฎหมาย

การนำจ่ายเงินรางวัลตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ส. กำหนดขึ้นเป็นระเบียบว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสะอาชญากรรมยาเสพติด และเบิกจ่ายจากกองทุนป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด”

เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ ตำรา วิจัย วารสาร กฎหมาย

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2563). การคุ้มครองพยาน ในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://justicechannel.org/government-services/witness-protection>. [2566, สิงหาคม 19]

กระทรวงยุติธรรม. (2560). ยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

คณิต ณ นคร. (2561). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: เนติธรรม.

จันทร์เพ็ญ เพ็ญวงษ์ และคณะ. (2552). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: หลักสูตรนักบริหารเชิงยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับกลาง รุ่นที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต.

ประมวลกฎหมายยาเสพติด. **ราชกิจจานุเบกษา**, (2564, 8 พฤศจิกายน) เล่ม 138 ตอนที่ 73 ก

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. **ราชกิจจานุเบกษา**, (2546, 20 มิถุนายน) เล่ม 120 ตอนที่ 58 ก

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565. **ราชกิจจานุเบกษา**, (2565, 26 สิงหาคม) เล่ม 139 ตอนที่ 52 ก

พริญญา ศรีเรือง. (2559). การออกแบบความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมในเขตพื้นที่สถานีตำรวจภูธรเมืองปทุมธานี. การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง), สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วรชัย แสนศิริ. (2558). หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการจ้างเงินสินบนและเงินรางวัล. วารสารจุดนิติ, ม.ค.-ก.พ., น. 159.
- ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน ก.พ.. (2565). ผลการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส (Whistleblower Protection). สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. คู่มือใช้งานระบบแจ้งเบาะแสยาเสพติดสำนักงาน ป.ป.ส., [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://1386.oncb.go.th/pdf/1386.pdf> [2566, มิถุนายน 30]
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. คู่มือการใช้งานสำหรับการรับเงินรางวัล. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://1386.oncb.go.th/pdf/crypto.pdf> [2566, มิถุนายน 30]
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2558). แผนปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ,.
- สุพจน์ สุโรจน์. (2562). หน้าที่ 2 การบริหารงานและกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 10, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,.
- สุภัชลี เทพหัสติน ณ อยุธยา. (2561). กฎหมายอาญาเพื่อ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ 44 ฉบับที่ 2, น. 10.
- อัศกร ไชยพงษ์. (2558). มาตรการความร่วมมือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันภัยยาเสพติด กรณีศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วารสารกระบวนการยุติธรรม ปี 8 เล่มที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, น. 68.
- อัศกร ไชยพงษ์. (2565). กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. เอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- อังคณา บุญสิทธิ์. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในกระบวนการยุติธรรม หน้าที่ 13 การบริหารงานยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 10, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,.

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- รัฐบาลไทย. (2566). รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม คิกออฟ ทดลองระบบบล็อกเชน แจ้งเบาะแสยาเสพติด แบบไม่เปิดเผยตัวตน รับรางวัลนำจับเป็นสกุลเงินดิจิทัล, [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://www.thaigov.go.th> [2566, มีนาคม 10]
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). สถิติคดียาเสพติดของประเทศไทย, [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://ittdashboard.nso.go.th> [2566, มีนาคม 10]
- Millennium Challenge Corporation (MCC). Whistleblower Protection Enhancement Act of 2012, [Online] <https://www-mcc-gov>. [2023, June 30]
- Parliament Australia. (1994). Report of the Senate Select Committee on Public Interest Whistleblowing 1994, [Online] <http://www.aph.gov.au>. [2023, June 30]
- Protect Disclosures Act 1994 No 92. [Online] <https://legislation.nsw.gov.au>. [2023, August 18]
- Whistleblowers International. The History of Whistleblowing. [Online] <https://www.whistleblowersinternational.com>. [2023, July 1]